

УДК 811.124

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/32>**Слухай Н. В.**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Лефтерова О. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

**ВЕРГІЛІЄВА «ЕНЕЇДА» ЯК КАТЕХІЗИС АНТИЧНОСТІ:
СУГЕСТИВНИЙ АСПЕКТ**

У статті запропоновані нові – сугестивні – підходи до вивчення Вергілієвої «Енеїди» як найбільш резонансного тексту античності. У фокусі дослідження – шоста книга «Енеїди», яка забезпечує когнітивне мапування художньо-міфопоетичного світу Вергілія. Дослідження демонструє феномен формування в тексті поеми ранньохристиянської молитви («благання») й системи постулатів світобудови, заповіданих античним світом людству й переданих через героя-медіатора зі світу сакрального потойбіччя співвітчизникам і прийдешнім поколінням. «Благання» потрапило у фокус дослідження через те, що з-посеред кількох предикатів, які визначають головного персонажа поеми – Енея, центральне місце з-посеред багатьох («добродушний», «хоробий», «величний», «люблячий і відданий син», «покірний волі богів») посів атрибутивний предикат «побожний». Порівняння звернень до сакруму з боку героя Енея і язичницької пророкиці Сівілли продемонструвало розбіжності в їх входженні до транс, формі і змісті звернень та унаочило процес та результат формування в «Енеїді» Вергілія прообразу ранньохристиянської молитви від суб'єктної, менталізованої та емоційної. Система постулатів-регуляторів людського буття впливає на підсвідоме читача через сприйняття істин, трансльованих батьком Енея – Анхісом – зі світу вічності і становить «катехізіс від Анхіса». Система регуляторів людської поведінки забезпечує глибинне переформатування читачем сюжету: герой, наділений чеснотами, розкриває земну проєкцію космічних законів світобудови й істинну сутність буття, пізнає сам і представляє людству зміст античного заповіду шляхом інсталяції стверджувальних постулатів (наведення транс), застосування імперативного та застережувального постулатів (утилізації транс). Уведення до трансового стану здійснюється через трансову нішу антифактивності засобами міфопоетичного моделювання, які становлять окрему цінність як такі, що розкривають діапазон сакрального світобачення Вергілія, і як такі, що демонструють спектр архаїчних дієвих засобів наведення трансового стану.

Ключові слова: Вергілій, «Енеїда», античність, сугестія, сакральний, міфопоетика, транс, ранньохристиянська молитва.

Постановка проблеми. Історико-міфопоетична поема «Енеїда» Вергілія кардинально позначилась на становленні європейської епічної традиції, а шоста книга цієї поеми – на збереженні архаїчного сакрального коду художнього письма й усталенні універсальної ранньохристиянської інтерпретаційної системи вірувань, а саме стверджувальних, заборонних та застережувальних постулатів – регуляторів людського буття, формуванні прообразу ранньохристиянської молитви-благання.

Закоріненість поеми в систему ранньохристиянських уявлень була помічена науковцями та культурними діячами давно. Італійський гуманіст, єпископ Альби Марк Єронім Віда створив свою Христиаду, поему про діяння Христа, в гуманістично-вергілієвських традиціях, віддаючи данину

внеску Вергілія у процес інсталяції в суспільстві ранньохристиянських уявлень; Джон Мільтон поклав у підґрунтя свого неперевершеного *Paradis Lost* тексти Вергілія й Біблії як прецедентні. Екзегетика й поетика вергілієвської творчості тісно переплітаються в текстах видатних митців світової культури (Данте Аліг'єрі «Божественна Комедія», Фрідріх Готліб Клопшток «Мессеїда») й виступили предметом дослідження в сучасних наукових розвідках (Courcelle [4], P.A. Deproost [5], Anne Fraïsse [6], Glenn A. Steinberg [7]). Незважаючи на те, що поема давно й добре осмислена як один із найбільш впливових текстів античної культури, де зафіксовані зародки ранньохристиянської семіотики, етики та естетики, кожна епоха відкриває в цьому масштабному творі нові втаємничені смисли, комплементарні її світоглядним

парадигмам, і сьогодні з його викликами щодо пізнання глибин людської психіки й пошуків крос-часового універсального матричного знання знову звертається до таких «вічних» текстів людства, як «Енеїда».

Постановка завдання. Метою статті є дослідити, як у латинськомовному класичному епічному творі формувалась ранньохристиянська молитва, як саме шляхом усвідомлення та інсталяції Енеєм стверджувальних постулатів (наведення трансю) відбулось пізнання героєм своєї сутності (самоусвідомлення високої місії) та осмислення змісту античних регулятивів буття, з наступним упровадженням імперативного та застережувального постулатів (утилізації трансю), адресованих спільноті співвітчизників та прийдешнім поколінням. Об'єктом дослідження є зміст і структура Вергілієвої «Енеїди» як сакрального тексту – «катехізису античності». Предметом дослідження є знаки формування ранньохристиянського світогляду – молитви-благання та системи сугестивно навантажених постулатів – регулятивів людського буття.

Методологія дослідження заснована на поєднанні методів міфопоетики, лінгвістики тексту, сугестивної лінгвістики.

Текст шостої книги розглянутий методикою лінгвістики тексту крізь призму ключових слів – предикатів, які визначають головного героя поеми, – центральним серед предикатів виявилась предикативна ознака «побожний».

Осмислення ознак звернення до сакральних сутностей із боку побожного Енея та язичниці Сівіллі здійснене методикою сугестивної лінгвістики через зіставлення розбіжностей у їх входженні до трансю стану й дослідження самої природи трансю станів Енея та Сівіллі. Зміст «благання» Енея, яке продемонструвало ознаки формування прообразу ранньохристиянської молитви, досліджено комплексом методів міфопоетики та сугестивної лінгвістики.

Система постулатів-регулятивів людського буття, відкрита герою-медіатору між світами Енею під час його подорожі у світ потойбіччя, досліджена методикою лінгвістики тексту та сугестивної лінгвістики.

Виклад основного матеріалу. Традиційно зміст шостої книги «Енеїди» передається квадрою дій: сходження Енея в підземний світ – зустріч героя з батьком, Анхісом, – передача знання Енею Анхісом – повернення Енея. Або ж інтерпретується через розширений опис сюжетної лінії: прибулий до Італії Еней зустрічається

у храмі Аполлона з віщункою Сівіллою, яка погоджується допомогти Енею дістатись підземного царства для зустрічі з тінню батька, котра володіє «абсолютним знанням». Після виконання завдання – здобути «золоте гілля» й після принесення жертви Прозерпіні – Еней і Сівілла спускаються до підземного царства Аїда, простору підземного судді Міноса і простору Елісію, де тінь Анхіса оповідає їм про майбутнє й дає відповіді на питання Енея, після чого герой благополучно повертається до світу підсоння. У такому вимірі «Енеїда», зокрема й шоста її книга, є добре вивченими під різними кутами зору, насамперед у працях європейських науковців, де, зокрема, йдеться про дослідження традицій та інновацій у шостій пісні поеми [8, с. 193–210], поетики сновидінь, семіотики виходу Енея з потойбіччя [9, с. 51–55], структури та символіки вергілієвської топографії [10], катабасиса Енея [11, с. 35–40], імпліцитного та символічного характеру образів у тексті твору [12], структури асоціативного компонента вергілієвського вірша [13]. Проте у дзеркалі напрямів сугестивної лінгвістики та міфопоетики виявляється той факт, що шоста книга «Енеїди» розгортає також потенціал впливу на підсвідоме сприйняття читачем подій, описаних у поемі, що спричиняє глибинне переформатування читачем сюжету, а саме: герой, наділений чеснотами, виступає медіатором між світом людей і світом сакруму, у процесі «благання» входить у трансю стан і під час подорожі розкриває земну проєкцію космічних законів світобудови, висвітлює істинну сутність буття, транслює продиктовані сакрумом регулятиви людського існування, формує застережувальний постулат, адресований сакрумом людям.

Чесноти героя, які зумовлюють його здатність до творення «благання» – прообразу ранньохристиянської молитви

Текстові маркери легендарного троянца Енея в шостій книзі «Енеїди» представлені в такому діапазоні: «*благочесний*» (“*pius*” [14, ряд. 9], [15]); «*хоробрістю славний*», – той, який вирізняється з-посеред інших благочестям та хоробрістю, дослівно – зброєю (“*pietate insignis et armis*” [14, ряд. 403], [15] «*величний*», тобто фізично привабливий, дужий, також відомий своїми подвигами (“*ingentem Aeneam*” [14, ряд. 413], [15]); той, який «*для Деїфоба і для міні посмертної все учинив*» (“*omnia Deiphobo solvisti et funeris umbris*” [14, ряд. 510], [15]); той, який «*довів свою щирю любов до батька*» (“*exspec tata pietas*”, тут – *любов, доброта, відданість*)), «*любов, яка*

подолала важкий шлях» (“*vicit iter durum pietas*” [14, ряд. 688], [15]) й відкрила для героя можливість спілкування з Анхісом у підземному світі. Домінантною ознакою Енея з-посеред названих «той, який поважає священні закони, дослухається до законів сакрального порядку, покірний волі богів», скорочено – «побожний» в античному розумінні, тобто «благочесний, послідовник традицій, прихильник і хранитель обрядів, сімейно-кланових традицій, особливої шани до батька». Ця ознака вбирає більшість із предикованих Енею.

Еней знаходиться в позиції медіатора між язичницькою і ранньохристиянською етичними парадигмами, зміна яких відбувається й унаочнюється в тексті поеми, що помітно, насамперед, під час порівняння кодів звернення Енея і Сівіллі до сакруму. Обидва звернення до сакруму відбулись у трансівному стані героїв. Зазвичай під трансом (від англ. *trance* – екстаз) мають на увазі різні феномени: ресурсний стан сугестії, тобто змінений функціональний стан центральної нервової системи, який дозволяє здійснити сугестивний вплив на людину [1]; «потік» як гармонійний стан позитивних переживань, зумовлений повним утягненням у діяльність; високопродуктивний ресурсний стан нейролінгвістичного програмування Нового коду [1, с. 150–151]. Сугестивне навіювання пов’язане із трансом будь-якого типу внаслідок активізації кількох трансівних ніш (ресурсних станів): сакралізація/десакралізація (неповна фактивність), гіперконцентрація, деконцентрація, хаотизація, сублімація і трансформація, емоційна стимуляція, сенсифікація (хоча емоційна прошивка та сенсифікація наявна в усіх станах [1, с. 20–25]). Транс широко використовується для сугестивного (позаконтрольного свідомості) навіювання і програмування поведінки людини в художній формі комунікації, яка передбачає когнітивну діяльність через засвоєння культурних надбань людства. Вергілій як геніальний митець слова творив у «потоківому» стані неповної фактивності, і «Енеїда» як твір є результатом художнього письма у трансівному стані; але, крім того, транс був обраний основним засобом утілення концепції твору через входження до трансів, наведення та утилізацію трансів.

Стимульований до молитви віщункою, побожний Еней демонструє значні відмінності від Сівіллі у процесі входження до трансів: його звернення до вищих сил – це пристрасна відсуб’єктна молитва, названа «благанням», у трансівних станах емоційності та гіперконцентрації. Він – «цар, який зі dna свого серця <...> посилає благання»

(“*funditque preces rex pectore ab imo*” [14, ряд. 55], [15]) – молитву, побудовану як звернення до подяка всемогутньому Фебу: «*О Фебе, ти завжди в біді до троянців бував милосердний*» (“*Phoebe, gravis Troiae semper miserate la bores*” [14, ряд. 56], [15]); «*ти багато поків нас вів*» (“*tot maria intravi duce te*” [14, ряд. 59], [15]), співвіднесені із проханням до інших богів: «*ви, всі боги та богині*» (“*vos <...> dique deaeque om nes*” [14, ряд. 64], [15]), і «*ти, найсвятіша Віщя діво, що знаєш майбутнє*» (“*Tu que, o sanctissima vates*” “*praescia venturi*” [14, ряд. 65–66], [15]), а також як обіцянка всемогутньому Фебу: «*Збудую Фебові з чистого мarmуру храм*» (“*tum Phoebo <...> de marmore templum instituat*”) і «*святкові Дні встановлю та їх іменем Феба назву я*» (“*festosque dies de nomine Phoebi*” [14, ряд. 69–70], [15]), «*твої пророцтва <...> складу*» (“*tuas arcana meae genti ponam*”), «*присвячу я обраним*» (“*lectos sacrabo viros*” [14, ряд. 71–74], [15]).

Тобто звернення Енея до вищих сил – це прообраз ранньохристиянського тексту адресації до сакральної сутності.

Продумана структура молитви свідчить на користь її менталізованості, що підтверджується такими маркерами молитви: «*А за роботою думку в умі він снує сумовиту*» (“*ipse suo tristis cum corde volutat*” [14, ряд. 185], [15]), «*На безконечні погляне бори й починає молитись*» (“*sic forte precatur*” [14, ряд. 186], [15]), «*От коли б те золотее гілля між дерев показалося мені*» (“*aureus arbore ramus ostendat*” [14, ряд. 187–188], [15]).

Поєднання менталізованості (зокрема, структурованості) молитов з емоційністю є характерним для християнства (про аналогічні якості акафістних молитов [1]). Порівняймо «благання» Енея з описом трансівного стану Сівіллі: «*раптом обличчя й весь вигляд змінився, Коси розвіялись в неї*» (“*non voltus, non color unus, non comptae mansere comae*” [14, ряд. 47–48], [15]), «*груди здіймаються*» (“*sed pectus anhelum*” [14, ряд. 48], [15]), «*серце Диким набрякло шаленством*» (“*rabie fera corda tument*” [14, ряд. 49], [15]); «*здається, і голос в неї нелюдський*» (“*videri nec mortale sonans*” [14, ряд. 49–51], [15]). Овіяна силою близького бога, «*віщунка, іще не приборкана Фебом*» (“*At Phoebi nondum praetens vates*” [14, ряд. 77], [15]), «*В шалі*» (“*immanis*” [14, ряд. 77], [15]), «*бушуючи*» (“*bacchatur*” [14, ряд. 78], [15]), «*пробує, чи не вдасться позбутись Бога великого з серця. Та бог тим більше вуста її спінени*» (“*os rabidum*” [14, ряд. 80], [15]) *тисне, і серця* (“*corda domans*”) *її дикість приборкує дужче І втихомирює*

(*“fingitque premedo”* [14, ряд. 80], [15]). Сівілла – не суб’єкт благально-молитовної дії, а об’єкт примусу, стимуляції до пророцтва з боку Феба, вона намагається «позбутись Бога» (*“si pectore possit excussisse deum”* [14, ряд. 78–79], [15]), який тисне їй на уста. Із-посеред текстових в описі стану Сівілли домінують транскові маркери сублімації та трансформації (притлумлення власного «Я» та перетворення на «Іншого») на основі сенсibiliзації (підвищення сенсорної чутливості як результат надзосередження на результатах опрацювання світу органами чуття). Особливо помітною є сенсibiliзація, візуальні ознаки (обличчя й весь вигляд змінилися, коси розвіялися, груди здіймаються, уста спінені, Сівілла охоплена шалом), аудіальні ознаки (голос нелюдський), які в сукупності позначають стан сублімації та трансформації: віщунка не дорівнює своїй людській іпостасі, вона – медіатор між світом людей і сакрумом, але вона – не суб’єкт молитовної дії, на відміну від Енея, а об’єкт примусу з боку богів.

Таким чином, трансдова молитва Енея визначається суб’єктністю, емоційністю (сердечністю), менталізованістю – структурованістю (звернення-подяка, прохання, обіцянка), вибудовується у транскових нішах підвищеної емоційності та гіперконцентрації. Це є прообраз ранньохристиянської молитви. Трансове пророцтво Сівілли визначається вимушеністю (сама віщунка – об’єкт примушування), спонтанністю (маркер – «раптом»), характеризується скупченням сенсорних ознак глибокого трансу (нелюдський голос, спінені уста, розметані коси, змінені обличчя й вигляд, шал, груди здіймалися), вибудовується у транскових нішах сублімації та трансформації на основі сенсibiliзації (Сівілла набуває здібностей пророчиці, тобто демонструє ознаки входження до архаїчного стимульованого зовні трансу). Транс забезпечує змінений стан свідомості. Пророчиці Сівілли він у край потрібний для входження до стану медіатора; носієві священної крові царського роду дарданів Енею транс потрібен для сходження в підземний світ, перебування в ньому і, головне, для сприйняття й подальшої передачі співвітчизникам і прийдешнім поколінням стверджувальних, імперативного та застережувального постулатів, які можна назвати катехізисом античного світу або навіть й античним заповітом європейському світові. Античний заповіт у поемі є формою Вергілієвої крос-темпоральної трансляції нащадкам сакральних благ і заборон. Порушення заповіту – вільне чи вимушене, вмотивоване чи невмотивоване, підготовлене чи спонтанне – веде до колапсу

світу, руйнування світобудови, зупинення часу, згортання простору, зупинки сюжету: згадаймо, убивство Турна Енеєм, світлим сакральним героєм і носієм чеснот, під час двобою ватажків призводить до раптової зупинки розгортання сюжету, – адже подальше історично резонансне заснування Риму та історія Юла і Юліїв належать профанній, а не вергілієвій сакральній-міфопоетичній історії.

Сказане зумовлює надзвичайну вагу інсталяції уявлень про космічні закони світобудови в їх проєкції на реальний світ, на сутність людського буття, тобто відтворення тез античного заповіту, представленого Вергілієм в «Енеїді»; з-посеред них – 4 стверджувальні постулати, які виконують функцію засобів наведення трансу, один імперативний, заради якого наводиться транс, один застережувальний, що вказує на конкретний шлях виконання імперативної дії.

Уявлення про космічні закони світобудови й сутність людського буття в координатах античного світу Вергілія

Космічна світобудова в шостій книзі поеми чітко визначена: чистий ефірний Дух (*“spiritus intus”*) рухає світ і становить його безсмертну сутність (*“totamque infusa <...> agitat molem et”* [14, ряд. 724], [15]); творить, оживляє, надихає і спричинює рух колеса буття; розум пронизує й організує створену матерію, включно з людиною (*“inde hominum pecudumque genus”* [14, ряд. 728], [15]), наділеною душею, котра спалахнула від небесного вогню (*“igneus est ollis vigor et caelestis origo”* [14, ряд. 730], [15]), але потребує загартування й очищення в земному колообігу; загартовані людські душі уподібнюються до ефірного вогню (*“concretam exemit labem, purumque re linquit aetherium”* [14, ряд. 746–747], [15]) і, повертаючись на Землю з небесного первня, рухають коло буття (*“has omnis, ubi mille rotam volvere per annos”* [14, ряд. 748], [15]). Анхіс переглянув потомків (*“recensebat <...> carosque nepotes”* [14, ряд. 684], [15]), «долю і щастя мужів» (*“fataque fortunasque virum”*), «їх звичаї й рук їх діяння» (*“moresque manusque”* [14, ряд. 681–683], [15]). За словами Анхіса, «Це душі, яким присудила Доля умілитись ще раз (*“animae, quibus altera fato corpora debentur”* [14, ряд. 713–714], [15]), вони «з Летеїської річки (*“Lethaei ad fluminis”*) Воду безжурності п’ють, і в ній забуття довговічне» (*“undam securos latices et longa oblivina potant”* [14, ряд. 713–714], [15]). Світоустрій античного світу в передачі Вергілія носить ознаки стохастичності й високої толерантності, зумовлені кратністю дій, відкритою можливістю для душ очиститись,

шансом за «бажанням» душ ще раз утілитись, отримати «забуття довговічне», але не довічне. За ознакою толерантності Вергіліїв світ нагадує світ іранського Гародмана (Гаронмана), де заплямовані душі, які не змогли зумовленого порушенням законів світобудови звуження мосту Чинват, зірвались і впали, але не у прірву, а зачепились за виступи (поява яких спричинена добрими діями), роздумували й калялись, доки не очистились. У цьому колообігу трансформації душі (народження – життя – перехід у потойбіччя – очищення – дозвіл на реінкарнацію – забуття – народження), колообігу, де править божественний закон, чи не єдина можливість удосконалити світ – передати до світу реального буття сакральну звістку – заповіт із вуст блаженної душі, з-посеред яких – обрана душа Анхіса. Цей заповіт поданий як кілька ретро-рефлексивно осмислених постулатів, із-посеред яких знаходяться чотири стверджувальні, один імперативний, один застережувальний, полегшене сприйняття яких зумовлене трансом антифактивності. Транс антифактивності підтримується не лише подорожжю до одного з художньо-міфопоетичних світів антифактивності – світу потойбічного буття з багатою атрибутикою, але й міфопоетичними психологічними асоціативами, а саме: міфологемами-медіаторами між світами («золота гілка», «печера», «болото»); міфологемами-атрибутами протиставлених світів підсоння й потойбіччя (багатобарвність підсоння – монохромність потойбіччя, небесні світила підсоння – «своє» сонце й зірки потойбіччя), також світів Елісію і простору покараних душ (зелений колір протиставлений безбарвності; тиша, природні звуки (ліс шумливий), приємні звуки (музика) – стогону й виттю; пахощі лавру – смороду тощо). Потенціал психологічних асоціативів описаний у працях із міфопоетики (Слухай Н.В) [1].

Стверджувальні постулати наведення трансу

В «Енеїді» до етапу внесення основної думки (постулату утилізації трансу) впроваджені чотири основні (з розгалуженнями) постулати, які можна віднести до засобів наведення трансу.

Перший постулат. Космоцентричні тенденції універсуму домінують над антропоцентричними, вони організують буття простих людей, пророчиць і героїв, й утілення божественного замислу не спинити. «вішунка, іще не приборкана Фебом» (“*At Phoebi nondum patiens <...> vates*” [14, ряд. 77], [15]), «В шалі» (“*immanis*” [14, ряд. 77], [15]), «бушуючи» (“*bacchatur*” [14, ряд. 78], [15]), «Та бог уста її Снінені тисне, і серця її дикість приборкує» (“*os rabidum, fera corda domans, fingitque*

premendo” [14, ряд. 80], [15]), «*пони́д груди шалену острогоами коле*» (“*ea furenti <...> stimulos sub pectore vertit Apollo*” [14, ряд. 100–102], [15]). Застереження проти змагання з богами засвідчує також історія Мізена: «*Мізен богів із ним змагався кликав*” (“*Misenum Aeoliden*” [14, ряд. 164], [15]) “*cantu vocat in certamina divos*” [14, ряд. 172], [15]). Виклик змагання «*прийняв сам Трімон, Імежу скелями <...> втопив того мужа*» (“*Triton <...> inter saxa virum <...> immerserat unda*” [14, ряд. 173–174], [15]). Та сама думка впроваджена афористично: «*Вчітьсь на прикладах правди й не важтесь богам не вклонятись*» (“*discite iustitiam moniti et non temnere divos*” [14, ряд. 620], [15]).

Другий постулат. Людина повинна гідно пройти шлях земного буття; винного – порушника усталених законів світобудови, того, хто ВИБРАВ неправильне рішення, покарання неодмінно знайде. «*Страждають ті, кого жаром жорстоке зв’ялило кохання*» (“*hic, quos durus amor crudeli tabe peredit*” [14, ряд. 442], [15]), «*ті, які бравів ненавиділи*» (“*Hic qui bus in visi frat res*” [14, ряд. 608], [15]), «*били Рідних батьків а чи нищили свого клієнта обманом*» (“*pul sa tus ve pa rens, et fra us in ne xa clien ti*” [14, ряд. 609], [15]), «*Ті, що, знайшовши скарби, їх для себе тримали*» (“*aut qui di vitiis so li in cu bue re re per tis*” [14, ряд. 610], [15]), «*в перелюбстві убиті, й хто в військо пішов нечестиве*» (“*qui que ob adul te rium cae si, qui que arma se cu ti*” [14, ряд. 613], [15]), «*хто не боявся владарів своїх зрадить*» (“*im pia nec ve ri ti do mi no rum fal le re dextras*” [14, ряд. 614], [15]). Один із непорушних законів світобудови – необхідність віддавати гідну останню шану померлим (про це свідчить історія Палінура непохованого).

Третій постулат. Не треба примушувати світ підкоритись волі людини, не варто «трусити» Світове дерево: що повинно бути, – буде: «*Отже, ти високо й пильно дивись*» (“*ergo al te ves ti ga oculis et rite repertum*») «*і, як тільки побачиш золоту гілку*» (“*ramus aureus*”) «*В руку бери, так годиться*» (“*ergo capre manu*” [14, ряд. 146–147], [15]). «*Як лиш покликаний долею ти*» (“*si te fata vocant*” [14, ряд. 143], [15]), «*то <...> знайдеш Сили*» (“*<...> duro poteris*” [14, ряд. 148], [15]). «*Але людині дано відслідковувати знаки, які посилає провидіння: Мовив і став*» (“*sic effatus*”); «*і став уважно дивився*» (“*pressit, observans*”), «*Що за знаки подають, і куди попрямують у льоті голуби*» (“*quae signa ferant, quo tendere pergant*” [14, ряд. 197–198], [15]).

Четвертий постулат. Доторкнутись хтонічного (впасти, зійти вниз, потрапити в підземний

світ) можна, повернутися (позбутися хтонічного) – важко: «Сину Анхиса, троянче, легкий перехід до Аверна» (“*Tros Anchisiade, facilis descensus Averno*” [14, ряд. 126], [15]), «Вдень і вночі там чорна Дітова брама відкрита» (“*noctes atque dies patet atri ianua Ditis*” [14, ряд. 127], [15]), «Тільки вернутися звідти і вийти на світ цей небесний» (“*sed revocare gradum superasque evadere ad auras*”) – «Це уже труд, це справа велика» (“*hoc opus, hic labor est*” [14, ряд. 128–129], [15]). Тому знання провісників несе смуток і журбу: «Смуток обличчя його огорнув» (“*Aeneas maesto defixus lumina voltu ingreditur*” [14, ряд. 156–157], [15]), «невідоме майбутнє Важить в своїй голові він. За ним і Ахат поступає, Вірний товариш його, у такій же журбі» (“*paribus curis*” [14, ряд. 159], [15]), «крок за кроком; Мазями мажуть» (“*corpisque lavant frigentis et unguent*” [14, ряд. 219], [15]). «Зчиняється плач» (“*fit gemitus*” [14, ряд. 220], [15]). Тому сон розуму, спричинений острахом, «народжує чудовиськ» (Ф. Гойя): «Тут Еней наш, проїнятий Страхом (“*subita trepidus*”) рапто-вим, меча добуває (“*corripit*”) і вістрям у вічі Стрічним усім наставляє (“*strictamque aciem venientibus offert*” [14, ряд. 219], [15]).

Ці чотири постулати належать трансівній ніші сакралізації (антифактивності); вони не становлять системи, але є маркерами божественного, героїчного, гріховного, добродісного, потойбічного та утаємниченого, вони перемикають сприйняття у площину сакральнo-міфопоетичного реєстру, дозволяють уникнути дидактичності головної тези – античного заповіту.

Античний заповіт

Чотири постулати наведення трансу обумовлюють прихований зміст катехізису античності, який готує читача до прикінцевого заповіту, – квінтесенції етичної системи античного світу, заповіданої християнству: «Діти, <...> своєї душі ви до воєн <...> Не призвичаюйте» (“*ne, pueri, ne tanta animis adsuescite bella*” [14, ряд. 832], [15]), «серцю вітчизни таких ви ударів Не завдавайте» (“*nei patriae validas in viscera vertite viris*” [14, ряд. 833], [15]), «Зброю відкинь» (“*proice tela manu*” [14, ряд. 835], [15]). Зміст античного заповіту є корелятивним із християнським – «не убий» з однією поправкою – мечем можна підкоряти «гордовитих» (а гордість – гріх і в християнстві) тому, хто є знаряддям божественної волі: «Ти владно вестимеш народи (“*tu regere imperio populos*” [14, ряд. 851], [15]), будеш «Милувать, хто підкоривсь, і мечем підкорять гордовитих» (“*parcere subiectis et*

debellare superbos” [14, ряд. 854], [15]). Але цей дозвіл не стосувався Турна, який теж належав до світу світлого героїчного сакруму, тому вбивство Енеєм Турна змінило хід сакральної історії.

Застережувальний постулат античності

Цей постулат виражений експліцитно й належить до яскравих образів «Енеїди» Вергілія, хоча дослідники досі не приділяли йому належної уваги. Ідеться не про мету, а про засіб досягнення мети в людському світі, який завжди представлений діапазоном можливостей: «Двоє воріт мають марева сонні» (“*Sunt geminae Somni portae*” [14, ряд. 893], [15]): «одні роговії» (“*cornea*”) – «правдиві» (“*quia veris*” [14, ряд. 894], [15]); «Другі виблискують білою кістю слоновою» (“*altera candenti perfecta nitens elephan*” [14, ряд. 895], [15]), вони несуть «обманні сонні видіння» (“*sed falsa insomnia*” [14, ряд. 896], [15]). «Так там повчає Анхис сина, а з ним і Сівілли І через браму з слонової кісті на світ випускає» (“*prosequitur dictis portaque emittit eburna*” [14, ряд. 895], [15]).

Людина завжди має вибір рішення, яке приходить крізь ворота, які належать неструктурованому простору потенцій, – «ворота роговії» (“*cornea*”) – звичайні, непривабливі, неясні й не коштовні, але крізь них приходять «тіні правдиві», або «ворота з білої слонової кісті» (“*candent <...> nitens elephan*”) – блискучі, привабливі, коштовні на вигляд, але крізь них приходять «обманні лиш сонні видіння» (“*falsa insomnia*”). Провидець Анхис із простору Елісію випустив сина й Сівілли на світ «через браму з слонової кісті», і цією знаковою дією передрік подальший розвиток сюжету. Імперативний та застережувальний постулати античного світу, які є квінтесенцією «Енеїди», зокрема її шостої книги, адресовані, як це було показано на співвідношенні постулатів наведення та утилізації трансу, підсвідомому людині.

Таким чином, всесвітньо відома поема Вергілія «Енеїда» містить і формує через благання Енея прообраз емоційної менталізованої суб’єктної ранньохристиянської молитви, адресованої Енеєм сакруму. Але закоріненість поеми в систему ранньохристиянських світоглядних уявлень не вичерпується цим фактом. Поему справедливо кваліфікувати як катехізис античності, кросс-темпорально адресований сучасному світу. Система постулатів – регулятивів людського буття, представлених в «Енеїді», представлена чотирма стверджувальними, одним імперативним та одним застережувальним, формують передхристиянську парадигму, центровану щодо тези «не убий», так допоки й не почутої людством.

Список літератури:

1. Слухай Н. В. Сугестивна лінгвістика: лінгвістичне програмування поведінки людини. Навчально-методичний посібник для аспірантів. Київ, 2019. 247 с.
2. Слухай Н. В. Ізоморфізм світового дерева: межі явища та його міфопоетичний резонанс (на матеріалі текстів православних акафістів. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2009. Вип. 26. Ч. 3. С. 169–175.
3. Слухай Н.В. Суггестия и коммуникация: лингвистическое программирование поведения человека. Київ, 2012. 319 с.
4. Courcelle Jeanne. Lecteurs païens et lecteurs chrétiens de l'Énéide. 1. Les témoignages littéraires. *Coll. Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*. 1984. Nouvelle Série. t. 4. 265 p.
5. Deproost P. A « Ficta et facta ». La condamnation du « mensonge des poètes » dans la poésie latine chrétienne. *Revue des Études Augustiniennes*. 1998. t. 44. P.101– 121.
6. Fraïsse Anne. Épopée biblique entre traduction poétique et commentaire exégétique . *Cahiers d'Études du Religieux*. 2008. Vol 1.
7. Glenn A. Steinberg. Dante, Virgil, and Christianity: Or Statius, sin, and clueless pagans in Inferno IV. *Forum Italicum*. 2013. № 47(3). P. 475–496.
8. Schilling R. Tradition et innovation dans le chant VI de l'Énéide de Virgile. *Journal des Savants*. 1980. P. 193–210.
9. Tarrant R. J. Aeneas and the gate of sleep. *Classical Philology*. 1982. Vol. 77, № 1. P. 51–55
10. Frédéric Dewez. Cartes, routes et chemins symboliques dans l'Énéide. *Études classiques*. 2009. 211 p.
11. Gotoff . The difficulty of the ascent from Avernus. *Classical Philology*. 1985. vol. № 1. P. 35–40.
12. Vallat D. Per transitum tangit : allusions, sens caches et réception de Virgile dans le commentaire de Servius, *Eruditio Antiqua*. 2009. URL: <https://www.eruditio-antiqua.mom.fr/> (дата звернення: 15.04.2020).
13. Thomas J., Structures de l'imaginaire dans L'Énéide. Paris, 1981. 447 p.
14. Vergili P. Maronis Aeneidos. Liber sextus. Энеида Виргилия. Казань, 1891. 520с.
15. Вергілій Енеїда. Переклад М. Білика. URL: http://www.ae-lib.org.ua/texts/vergilius__aeneis__ua.htm (дата звернення: 15.04.2020).

**Slukhai N.V., Lefterova O. M. VIRGIL'S AENEID AS ANTIQUITY'S CATETHYSIS:
THE ASPECT OF SUGGESTION**

The article proposes new approaches to the study of antiquity's most influential text, Virgil's Aeneid, from the standpoint of suggestion. The research focuses on Book 6 of Aeneid, which serves as a cognitive roadmap of Virgil's mythopoetic and artistic world. We demonstrate the phenomenon of how early Christian prayer (plea, beseeching) was formed in the poem's text, as well as the worldview dogmas bequeathed by antiquity to posterity and transmitted via the mediating hero from sacral otherworld to compatriots and generations to come. The research came to focus on the pleas due to the fact that of the several predicates ("virtuous", "brave", "majestic", "loving and loyal son", "obedient to divine will") defining Aeneas, the main hero, "godly" is the central one. A comparison of appeals made to sacral forces by Aeneas and Sybil, the heathen prophetess, shows exactly how different they are in the way characters enter a state of trance; in what they say and how they say it. The comparison visualizes both the process and the result of early Christian prayer's crystallization in Virgil's work – a prayer which is subjective, mentally cognized and emotional. The tenets regulating human existence imprint on the reader's subconscious as commandments relayed by the father of Aeneas, Anchises, from beyond the veil and form the catethysis of Anchises. This system intended to regulate human behavior contributes to the reader's rethinking of the poem's plot: the virtuous hero reveals the earthly reflection of cosmic laws and the essence of being itself; he both learns and presents to others antiquity's testament by laying down affirmative statements (trance induction) and using imperative and cautionary statements (trance utilization). The submersion into trance is achieved via trance niche of antifactivity through mythopoetic modeling; those being of intrinsic value due to their capacity to display Virgil's sacral worldview and as examples of archaic but effective means of trance induction.

Key words: Virgil, Aeneid, antiquity, suggestion, sacral, mythopoetics, trance, early Christian prayer.